

Rapport ifrån arbetsgruppen med avseende på anslagsmodeller kopplat konstnärlig forskning HT20.

Bakgrund:

Under våren 2020 tillsattes en arbetsgrupp inom KONSTEX med syfte att göra en mer genomgripande analys av de ekonomiska villkoren för den konstnärliga forskningen. Uppdraget innefattade att göra en initial kartläggning av anslagsmodeller nationellt och internt på respektive lärosäte under HT20 med avrapportering i början av 2021. Samtliga lärosäten inom KONSTEX anmodades att utse representanter till arbetsgruppen. I förslaget ingick också att inkludera vetenskaplig rådgivare med särskilt ansvar för konstnärlig forskning på Vetenskapsrådet.

Genomförande:

Samtliga lärosäten (förutom Beckmans vilka valde att avstå) har deltagit i arbetet. Vetenskapsrådets vetenskapliga rådgivare bjöds inte heller in att delta i arbetet då det här inledandet arbetet var internt till sin karaktär. Tre möten genomfördes: 22e sep, 20e okt och 16e nov. Under de första två mötena presenterade de olika lärosätena grundförutsättningar och övergripande utmaningar på respektive lärosäte. Det här materialet, vilket innefattar allehanda grunddata kring ekonomi, fördelningsprinciper, personal, examina etc, har successivt förts in i en gemensam excel-fil (se bilaga). Vid det tredje mötet fördes en övergripande diskussion. Under två mötet i januari (18e och 26e) diskuterades även utkastet till den här rapporten i två mindre grupper.

Sammanfattning av övergripande kartläggning:

De strukturella och organisatoriska skillnaderna för konstnärlig forskning, inkl. forskarutbildning, lärosätena emellan är omfattande. En redan känd skiljelinje är den mellan självständiga konstnärliga lärosäten (SKH, KKH, KMH, Konstfack) och konstnärliga fakulteter, institutioner eller liknande inom större lärosäten. Variationen i storlek av den konstnärliga utbildnings- och forskningsverksamheten i de i studien ingående lärosätena är därtill också stor, oavsett organisationsform: Anslagen för forskning sträcker sig mellan 2 och 53 mkr och utgör mellan 4 och 72% av omsättningen. Av de 12 inkluderade lärosätena har 7 examensrätt på forskarutbildningsnivå. Vissa lärosäten har doktorander i samarbete med andra lärosäten och ett par söker eller planerar att söka examensrätt. Alla utom ett av de i det här arbetet inkluderade lärosätena har doktorander och antalet doktorander varierar mellan 2 och 47. Antalet disputerade på respektive lärosäte varierar mellan 3 och 40 och antalet docenter mellan 0 och 4.

När det gäller den interna anslagsfördelningen rör det sig om ett par olika principer, som används på lite olika sätt och i lite olika kombinationer. Ofta finns det ett *basanslag* som i olika grad (eller inte alls) är kopplat till anställningar, exempelvis professorer eller disputerade, med stipulerad forskning-i-tjänst. Det gäller självständiga såväl som integrerade lärosäten. Ofta, men i

en mindre omfattning än basmedel, finns också olika *strategiska avsättningar eller lokalt sökbara medel*. Slutligen använder sig ett par lärosäten delvis av *prestationsbaserad tilldelning av anslag*. Det kan handla om en direkt fördelning, dvs att en *direkt* tilldelning av anslag, exempelvis kopplat till bibliometri eller externa anslag, och då direkt kopplat till enskild forskare. Det kan också handla om en *relativ* och *indirekt* tilldelning av anslag, där exempelvis en kvantifiering av publikationer och externa anslag i relation till föregående år och i relation till andra institutioner eller dylikt inom samma lärosäte utgör grunden för prestationsanslaget, som då tillfaller värdinstitutionen ifråga.

När det gäller publicering och bibliometri finns det också fler skillnader än likheter. Flera lärosäten använder DIVA för registrering av publikationer. Det finns också lokala lösningar som GUPEA på GU, LUCRIS på LU osv. Bibliometriska modeller som Web of Science, den så kallade norska modellen eller modifierade varianter (GU) kopplat till anslagstilldelning används i nuläget bara hos ett par men inte alla större lärosäten.

Många lärosäten har också faciliteter och utrustning som de klassar som infrastruktur. Det kan handla om specialiserade miljöer för produktion (ex musik, film, bild eller textilier), framföranden (blackboxar, dans, cirkus) eller instrument (orglar, studios).

Övergripande utmaningar och möjligheter:

De flesta lärosätena ger exempel på och lyfter utmaningar med att utveckla forskningsmiljöer. Det handlar om ekonomiska resurser - exempelvis för att finansiera forskningstid, doktorander, post-docs eller infrastruktur. Det handlar också om orienteringen av forskningen - med små ämnen/områden där olika former av samarbete och tvärande är regel snarare än undantag, inte minst ifråga om forskarutbildning - exempelvis ifråga om examinering och handledning av doktorander, men också ifråga om forskning och forskningskompetens och vad som avses med det. Synen på de här frågorna skiljer sig mellan lärosätena, givet deras historik, karaktär och organisatoriska och strukturella förhållanden. Inte minst präglas synen på konstnärlig forskning och forskarutbildning (inom de konstnärliga områdena) av de här strukturella förutsättningarna. Det vill säga att varje lärosäte i viss mån kan sägas ha en "lokal" syn på konstnärlig forskning. Detta är inget problem i sig själv utan snarare en tillgång, men kunskapen om hur det faktiskt ser ut och vilken syn man har på de här frågorna är låg (både inom och mellan lärosätena), vilket riskerar att underminera fältet i stort. I den här bemärkelsen skulle konstnärlig forskning i sig själv kunna förstås som ett "gränsföremål" (*boundary object*), dvs ett objekt tillräckligt plastiskt men också tillräckligt robust för att medge olika tolkningar av samma objekt samtidigt som objektet ifråga bibehåller sin status som just objekt. Debattartiklar, bl a kopplat till Bogdan Szybers disputation i dags- och fackpress under 2020 är ju inte annat än just ett bevis på detta. Men även om konstnärlig forskning uppenbarligen har en funktionalitet som gränsföremål i offentligheten, såväl som akademien i stort, så är funktionalitet inom fältet och internt alltmer begränsad. Det som följer nu är en diskussion kring, givet och med utgångspunkt i de skilda förutsättningarna på lärosätena, vad som skulle kunna utgöra gemensamma gränsföremål vilka

möjliggör ett mer samlat och riktat arbete, i första hand på nationell nivå, men även på långt sikt på - internationell nivå, lärosätena emellan. Gränsföremål, vilka alla direkt eller indirekt är förbundna med anslagsfrågan.

Forskarutbildning

Det kanske enskilt tydligaste gränsföremålet är forskarutbildning. Forskarutbildning och doktorander är inte bara en angelägen fråga utan också något som på olika sätt förbinder lärosätena formellt och informellt. Doktorander är och har historiskt sett varit något av en inkörsport till forskning för de olika lärosätena. Här var de under 2010-talet verksamma nationella forskarskolorna centrala för många av lärosätena. Hos de lärosäten vilka har doktorander läggs mellan 40% och 80% av forskningsanslaget på forskarutbildning. Lärosätenas ofta begränsade budget och svårigheterna med att attrahera externa medel för forskningsprojekt såväl som doktorander utgör ofta ett dilemma här då behovet av tid för forskning och utvecklingen av forskningskompetens bland redan anställda lärare och forskare är stort. Olika former av extern finansiering, inte bara av forskning, utan även doktorander är därmed en helt central strategisk fråga. Några nationella program för detta finns inte i nuläget och det enda spåret helt inriktat på konstnärlig forskning på VR har förvisso utökats med angelägna post-doc-möjligheter, men medel för doktorander är inte möjliga att söka inom ramen för nuvarande 3-åriga utlysning. 4-6-åriga utlysningar finns förvisso inom VR och andra forskningsfinansiärer men där är konstnärlig forskning ofta en udda fågel. Större EU-utlysningar innebär ofta medfinansiering som inte alltid finns. I det här sammanhangen blir samverkan med andra lärosäten och andra forskningsområden en viktig strategisk fråga.

Forskningsinfrastruktur

Frågan kring forskningsinfrastruktur för konstnärlig forskning är komplex. I visst avseende kan studios, ateljéer, konsertlokaler, utställningslokaler och dylikt betraktas som en nödvändig infrastruktur för att bedriva konstnärliga forskning (och utbildning). Som kostnad ligger de i det ordinarie anslaget (exempelvis genom den s.k. prislappen). En rad forskningsråd finansierar också s.k. nationella infrastrukturer, exempelvis databaser, forskningsanläggningar, biobanker och storskaliga beräkningsverktyg, vilka lärosäten samverkar kring och är tillgängliga för forskare inom området och eller allmänheten. I skrivande stund pågår en större nationell infrastrukturutredning och det återstår att se var den landar och hur den operationaliseras. Givet de här förutsättningarna finns det två huvudsakliga spår att arbeta vidare med. För det första finns det antagligen forskningsinfrastrukturer vilka redan idag med lite arbete skulle kunna klassas som "nationella", inte minst inom musikområdet med många specialiserade miljöer, studios och instrument vilka skulle kunna samverka på nationell nivå. Även det textila området är en lågt hängande frukt. För det andra behöver diskussionen kring en bredare definition av forskningsinfrastruktur bevakas och utvecklas systematiskt. I fallet med konstnärlig forskning finns här ju också en tydlig koppling till samverkansfrågor och tillgänglighetsfrågor av forskning visavi en allmänhet.

Registrering/bibliometri/publicering

Registreringen av publicerad konstnärlig forskning är en angelägen fråga för de lärosäten som bedriver konstnärlig forskning. Det handlar om synlighet, tillgänglighet och sökbarhet men också vissa fall om tilldelning av resurser. Likt frågan med forskningsinfrastrukturer finns här en bredare frågeställning kring vad som registreras och vad som gäller för att något skall kunna registreras samt hur det registreras. Som exempel listar DiVA något som heter "konstnärlig output" och i GUPEA (GU) används "konstnärligt arbete" vilket då skall rymma all konstnärlig produktion att jämföra med USC's 19 kategorier för "Non-traditional Research Reporting".¹ Det som registreras blir i sin tur underlag för bibliometriska analyser och de bibliometriska modeller som i vissa fall används av lärosäten för att fördela anslag. Vanligt inom inte minst medicin och naturvetenskap är modeller vilka bygger på citering men det finns också modeller (Norska Listan) vilka bygger på en poängsättning baserad på publikationens kanal (där vissa kanaler ger mer poäng än andra). Här finns med andra ord åtminstone två spår att arbeta vidare med. Å ena sidan nomenklaturen kring registreringen av konstnärlig forskning i stort. För de lärosäten där det finns en direkt koppling mellan publicering och anslag finns det också anledning att titta närmare på de bibliometriska modeller som används och hur de kan fånga upp konstnärlig forskning bättre och på ett mer rättvist sätt. Som exempel, PARSE har nu inlett ett arbete med få en högre poängsättning inom Norska Listan, ett liknande arbete skulle kunna göras även med andra publikationer.

De här mer tekniska och administrativa aspekterna av registrering av konstnärlig forskning behöver dock sättas i ett större sammanhang och i relation till utvecklingen av en mer robust forskningskultur inom området i stort. Att "forskningsresultat" synliggörs, tillgängliggörs, arkiveras och är sökbara är en viktig förutsättning för att nya forskningsprojekt skall kunna bygga vidare på och ta spjörn emot tidigare "resultat" och röra sig mot större delade forskningshorisonter. En fråga som också blir viktig vid bedömningsarbete, exempelvis vid tilldelning av anslag från forskningsfinansiärer. Det är också viktig i en relation till omvärld (inom och utanför akademien) och för argumentationen kring konstnärlig forskning i stort.

Hanteringen av och synen på publicerings/registrering-komplexet är avgörande för forskningsmiljöbyggandet i stort och de flesta lärosäten har utmaningar med att utveckla funktionella och rimliga processer, strukturer och rutiner kring detta. Det finns ett stort behov av sammanhang där material och resultat kan utvecklas och diskuteras, dvs kvalitetssäkras inför ev. registrering av publicering eller publicering i sig själv. Research Catalogue (RC) erbjuder den här möjligheten vilket också används av flera lärosäten. Många lärosäten har en liknande intern process kopplat till registrering i olika databaser (DIVA, GUPEA, LUCRIS). Här finns en glidande skala mellan internt "kvalitetsarbete" och kvalitetsarbete som inkluderar externa parter.

¹ <https://libguides.usc.edu.au/HERDC-ERA/NTRO-publication-categories>

Alltför ensidigt interna kvalitetsprocesser underminerar fältet i stort, samtidigt är det också viktigt att upprätthålla ”utvecklingszoner”. En del lärosäten har redan börjat utveckla samarbete i det här frågorna, men här är ett område där mer samarbete över lärosätesgränser med fördel skulle kunna ske. Detta kan exempelvis ske genom RC.

Ytterligare frågor som dyker upp i det här sammanhanget är hanteringen av forskningsdata (vad är egentligen forskningsdata inom området), problematiker kring upphovsrätt och nyttjanderätt inom området; samt behovet av mer utvecklade etiska i de här frågorna.

Externa anslag

Möjligheten att på konstnärlig grund söka externa forskningsmedel är inte bara begränsad. Kompetensen att bedöma, och sålunda göra en kvalificerad bedömning av sådana ansökningar, är ofta låg eller obefintlig hos medelsförvaltare som har utlysningar vilka direkt eller indirekt är relevanta för konstnärlig forskning. 2020 års proposition innehåller en välkommen förstärkning av riktade medel till konstnärlig forskning men mycket arbete kvarstår med att skapa bättre förutsättningar för konstnärlig forskning att vara framgångsrik även hos andra medelsförvaltare. Här borde ett utökat erfarenhetsutbyte mellan lärosätena kring framgångar vara en väg framåt. Fler ansökningar från de konstnärliga områden sätter i sin tur press på medelsförvaltare att skapa kompetenta bedömargrupper, vilket i sin tur skapar bättre förutsättningar för ansökningar från konstnärliga områden att vara framgångsrika. Även ett direkt lobbyarbete behöver ske här och de olika elektorsförsamlingarna kopplade till de olika forskningsråden, där ett flertal lärosäten med konstnärlig forskning är representerade, är forum som kräver mer samverkan mellan lärosätena om någon förändring skall komma till stånd. Här är viktigt att påpeka att de olika konstnärliga högskolorna befinner sig i helt olika sammanhang. För en del är forskning liktydigt med enbart konstnärlig forskning, för andra konstnärliga lärosäten är konstnärlig forskning en av flera forskningsdiscipliner som hanterar det konstnärliga området. Ska KONSTEX lobba för de konstnärliga högskolornas hela forskning eller ska man lobba enbart för den konstnärliga forskningen?

Basanslag

2020 års forskning och innovationsproposition (2020/21:60) föreslår en höjning av basresursen från 12000 kr/hst till 17500 kr/hst. Detta är förstås välkommet men så länge basresursen inte också förhåller sig i någon form till den sk prislappen kommer de strukturella och relativa skillnader gentemot andra utbildningsområden men en lägre prislapp kvarstå. Den högre prislappen innefattar ju inte bara relativt sätt dyra lokaler (och infrastruktur) utan även personal som behöver ges möjlighet att bedriva och utveckla forskning för att säkra utbildning forskningsanknytning. Att basbeloppet inte på något sätt följer prislappen innebär i praktiken att lärare inom de konstnärliga områden får mindre forskningstid visavi andra områden med lägre prislapp då det är flera lärare som skall dela på samma peng. Det här är en grundläggande

problematik på både nationell och lokalnivå där berörda lärosäten borde kunna göra gemensam sak.

Övergripande diskussion

En fråga som närvarat i diskussion på olika sätt är ett övergripande systemperspektiv på den sk utbildningspyramiden. Den här diskussionen inkluderar dynamiken och relationen mellan de tre utbildningsnivåerna (BA, MA, PhD/AD) men också relationen till grundutbildning och eftergymnasial utbildning. Här finns en grundläggande problematik kring synen på de konstnärliga områdena och effekter av distinktionen mellan konstnärlig och vetenskaplig grund. De konstnärliga ämnenas svaga position i grundskolan har vittgående effekter på konstens roll i samhället i stort och direkta effekter på utbildningspyramidens övriga nivåer. Flera läsningar medges. Läst underifrån uppstår behovet av eftergymnasial konstnärlig utbildning i glappet mellan gymnasium och högskola. Dvs att gymnasieutbildning inte räcker till för att ta sig in på högskolan, vilken är gängse inom de flesta andra områden. Flera folkhögskolor eller andra så kallade förberedande eftergymnasiala utbildningar fyller till viss del detta glapp idag. Läst ovanifrån och som ett tankeexperiment: om vi för stunden förbiser de strukturella förutsättningarna, skulle de eftergymnasiala utbildningarna kunna förstås som motsvarande kandidatprogram, nuvarande kandidatprogram motsvarar då magister-/mastersprogram och dagens magister-/mastersprogram motsvarar forskarutbildning. En sådan fördelning av studerande motsvarar sannolikt i högre grad hur det ser ut inom andra områden, än vad som är fallet med nuvarande fördelning (inom de konstnärliga områdena).

Oavsett vilken syn man har på de här läsningar så är det en indikation på att utbildningspyramiden inom de konstnärliga områdena har en förhållandevis unik karakteristik som skapar särskilda utmaningar att genomföra respektive uppdrag på respektive utbildningsnivå. Här finns en grundfråga kring hur konstnärlig grund finns och värderas i relation till vetenskaplig grund på respektive nivå. Och relationen mellan utbildningsnivåer skapar olika paradoxer och spänningar. Det pedagogiska utbildningarnas relation till grundutbildning utgör ett särskilt spänningsfält mellan konstnärlig och vetenskaplig grund, och inom forskarutbildning inom samtliga konstnärliga områden är relationen mellan det konstnärliga och vetenskapliga något av en nyckelfråga. Här finns en större fråga kring vilken roll konstnärlig grund spelar, kan spela och borde spela i det framtida utbildningslandskapet.

Frågan om konstnärlig grund och vetenskaplig grund sätter också prägel på de enskilda lärosätenas förutsättningar och diskussioner. I fallet med de enskilda/självständiga lärosätena har den konstnärliga grunden en naturligt central plats. I de fall där de konstnärliga utbildningarna är en del av större lärosäten utgör relationen mellan konstnärlig och vetenskaplig grund ett pågående arbete ifråga om att beskriva, översätta, synliggöra och övertyga internt inom lärosätet. Ett arbete som på gott och ont erbjuder de här lärosätena fler kontaktytor med andra områden, ämnen, strukturer och paradig, än de enskilda/självständiga. Oavsett, och här skiljer sig

anslagnivåerna på olika sätt mellan lärosätena (bl a utifrån gruppen enskilda/självständiga lärosäten och gruppen större lärosäten), så är nivåerna på anslagen låga visavi andra områden. I kombination med problematiken kring externa anslag (ifråga omfattning och breddning) och prestationsproblematiken i stort, pekar detta på en situation där det är möjligt att fråga sig om det överhuvudtaget är möjligt att bedriva (kvalitativ och väl fungerande) undervisning och forskning utifrån de premisser som ligger i uppdraget.

Förslag:

Arbetsgruppen är överens om att den här sortens systematiska översikter där lärosätenas förutsättningar synliggörs och från vilket det är möjligt att identifiera övergripande tendenser och utmaningar är av central betydelse, inte bara för att skapa en större förståelse för de här frågorna internt, utan också för att skapa goda argument och erbjuda solida analyser till vår omvärld inom och utom universitetsvärlden. Vi tror också att det här arbetet är något som behöver bedrivas systematiskt över tid och att det också vore värdefullt att spåra en del grunddata och beslut och dylikt tillbaka i tid för att bättre fånga det faktiska läget och förändringar av olika slag. Att samla olika nyckeldokument, beslut, remisser osv är också värdefullt.

Utöver ett mer samlat och systematiskt arbete som behöver resurssättas och organiseras i någon form ser vi att ett mer riktat arbete utifrån de särskilda områden som lyfts också kan vara av avgörande betydelse. Det finns en grundproblematik i att vi är många mindre lärosäten eller mindre delar i större lärosäten som inte har resurser eller muskler att driva det här arbetet själva. Vi tror att ett mer intensivt samarbete ifråga om att skapa översikter och göra analyser sannolikt är väl använd tid. På vilket sätt, under vilka former och utifrån vilka frågeställningar och utifrån vilken tidshorisont är viktiga frågor att diskutera vidare i KONSTEX.

Henric Benesch (GU)

Mikaela Mattisson (KMH)

Magnus Bergenholtz (HB)

Staffan Sandström (MDH)

Magnus Bårtås (Konstfack)

Hans Sternudd (LNU)

Carina Hauge-Rouass (KAU)

Petter Sundkvist (LTU)

Katrin Holmqvist-Sten (UMU)

Carl Unander Scharin (KAU)

Olga Karlsson (Konstfack)

Anna Wennergrund (KKH)

Ann Kron (SKH)

Göran Lindskog (KAU)

Anna Lyrevik (LU)